

**PRESENTACIÓ DE LA HISTORIA DE LA VIDA DEL P.
FRANCISCO DE BORJA, DE DIONISIO VÁZQUEZ
(19-I-2012).**

**Parlament de Gabriel Garcia Frasquet,
director del CEIC Alfons el Vell**

Bona nit. Moltes gràcies per haver vingut a la presentació de la darrera publicació del Centre Alfons el Vell: la *Historia de la vida del P. Francisco de Borja, Tercero General dela Compañía de Jesús*, escrita per Dionisio Vázquez l'any 1586, i encara inèdita, a pesar que serví de fonament a totes les que la seguiren com les de Ribanedeira, Nieremberg o Cienfuegos,

Els centenaris, a més dels grans actes i accions que duen aparellats, tenen també la virtut de focalitzar l'atenció dels investigadors sobre els personatges homenatjats, en este cas Sant Francesc, cosa que permet la publicació d'obres com la que hui presentem després d'una imprescindible llarga elaboració, a causa de la minuciositat i responsabilitat amb què treballa el curador de l'edició, el doctor Santiago La Parra, i la magnitud de l'obra a què s'enfrontava. I encara el Centre Alfons el Vell publicarà enguany les actes del *Simposi Internacional Francesc de Borja (1510-1572). Home del Renaixement, sant del Barroc*, també coordinat per Santiago La Parra, que reuní a Gandia durant l'any commemoratiu, historiadors i investigadors per debatre sobre la figura de sant Francesc de Borja i la seua influència en la política, la religió, l'art i la cultura de l'època en què va viure.

Però aquestes obres que ara esmentem no suposen una dedicació esporàdica o acabada d'estrenar de la nostra institució a la gran família valenciana dels Borja, sinó que marquen una continuïtat des de la fundació del Centre, de manera que hui potser és la institució valenciana que més estudis li ha dedicat dins les seues limitades possibilitats. Podem recordar que el primer llibre que edità el Centre fou *L'enigma dels quatre elements al Palau Borja de Gandia*, de Vicente Pérez Guillén; i el tercer, *Els Borja* de Martí Domínguez, que romanía incomprensiblement inèdit. El 1992 es complia el cinquè centenari de l'entronització de Roderic de Borja com Alexandre VI i, a més del cicle de conferències sobre Els Grans Temes dels Borja, dins la nostra campanya sobre *Els Borja, valencians universals*, encarregàrem a l'artista Manolo Boix el grup escultòric en bronze, que posteriorment l'Ajuntament de Gandia reproduiria a grandària natural a la plaça de les Escoles Pies. Aquestes figures, junt a grans fotografies, el catàleg i una sèrie de targetes formaren una mostra que s'exposà en diferents ciutats valencianes. Aquell mateix any coeditàrem *Els Borja, espill del temps* de Ximo Company.

Amb motiu de la declaració del 2000 com Any Borja per les Corts Valencianes, el nostre Centre hi va col.laborar amb la gran exposició i el corresponent catàleg *Sucre & Borja. La canyamel dels ducs. Del trapig a la taula*, de la qual fou comissari Josep Antoni Gisbert.

A l'agost del 2003, que es complien els 500 anys de la mort d'Alexandre VI, el Centre li dedicà el seu calendari monogràfic i edità l'estudi del professors David Igual i José Maria Cruselles *El duc Joan de Borja a Gandia. Els comptes de la banca Spannochi (1488-1496)*.

Però més enllà dels aniversaris publicàrem les actes del *Simposi internacional sobre els Borja* que la fundació Ausiàs March va organitzar l'any 1994, que titulàrem *L'Europa renaixentista. Simposi sobre els Borja*; l'estudi de José Luis Pastor Zapata, *La formació del ducat Gandia en la baixa edat mitjana: la vila i el senyoriu dels Borja*; la *Visitatio Sepulchri de sant Francesc de Borja*, primer en llibre i posteriorment l'enregistrament musical; *La Germania a Gandia i el duc Joan de Borja*, de Francesc Pons Fuster; la *Guia heràldica del Palau Ducal de Gandia*, de José Segundo Miguel; la guia *Per terres dels Borja*, també a càrrec de Santiago La Parra, editada en valencià, castellà i anglés; o reeditàrem l'epistolari entre Alexandre VI i Joan II, duc de Gandia, que va publicar Sanchis Sivera l'any 1919, també amb edició de Santiago La Parra. Traguérem a la llum els encara inèdits informes per al duc d'Osuna i de Gandia, redactats a mitjan segle XIX per l'erudit Basilio Castellanos, en edició crítica de Luis Arciniega; gosàrem editar un llibre de gran format que hui és de referència en biblioteques i museus de tot arreu de l'estat, dedicat a un pintor que vingué a la península de la mà de Roderic de Borja i treballà a Gandia, on deixà obres remarcables, al servici de la duquessa Maria Enríquez: *Paolo da San Leocadio i els inicis de la pintura del Renaixement a Espanya*, del professor Ximo Company, que també ha estat traduït a l'italià publicat per l'editorial Kalós de Palerm amb la col.laboració del nostre Centre; a part de la realització de conferències, presentacions i col.laboracions amb altres institucions.

La nissaga dels Borja, per tant, ha estat un tema permanent i predilecte de l'acció del Centre Alfons el Vell. Però este llibre té un significat especial que en converteix la publicació en un autèntic esdeveniment cultural. L'obra de Dionisio Vázquez constituïa un repte que probablement només podia ser assumit per Santiago La Parra, el millor coneixedor dels Borja valencians i especialment de la figura de sant Francesc, però caracteritzat a més per un triple compromís: amb el seu ofici, amb la seua ciutat i amb la institució editora.

Com a investigador sempre ha destacat per la minuciositat i el rigor dels treballs que ha abordat, seguint els passos del seu admirat Miquel Batllori; pel gust per la faena ben feta, per la profunditat i la novetat de les seues anàlisis històriques, sempre defugint la superficialitat, el tòpic o els apriorismes; per la seua incansable tasca d'escorcollador

d'arxius públics, nobiliaris, notarialis o eclesiàstics, que coneix perfectament, tot i que per desgràcia alguns són de difícil accessibilitat; o per la seua contínua atenció a la bibliografia més recent. Tot plegat li ha permés arribar a conclusions pròpies que en moltes ocasions, des de la microhistòria, posen en qüestió la història general o bé l'enriqueixen o l'omplin de matisos o d'interrogants per a seguir avançant. Com a exemple podem adduir dos temes que ha tractat àmpliament com l'empobriment del ducat borgià com a conseqüència de l'expulsió dels moriscos, el col.lapse en la producció del sucre i el relatiu fracàs repoblador, que s'oposa a la tesi més general de la refeudalització. O la polèmica, però ben fonamentada, interpretació d'alguns episodis de la vida del IV duc. Calia la seua perspicàcia investigadora, el seu criteri i la seua perseverància per tal de dur a bon port un projecte que haguera pogut limitar-se a la simple edició d'una hagiografia; calia aconseguir un manuscrit fiable i contrastar-lo amb els altres coneguts per tal de fixar el text i transcriure'l; calia conèixer molt bé el context de la Contrareforma a Europa i la potent embranzida d'una Companyia de Jesús que poques dècades després de la seua fundació augmentava poderosament el seu radi d'acció i la seua influència, entre altres causes per la direcció dels seu tercer general, sant Francesc de Borja; era necessari, a més, formular hipòtesis sobre la censura que patí l'obra i resoldre-les convincentment... Corregir i augmentar, deia el mestre Fuster que era la cultura, i és una cosa que Santiago La Parra ha complit plenament en la seua trajectòria investigadora i també en el llibre que hui presentem. Una faenada ìmproba, que, com sol passar als investigadors, el deu haver fet més savi que ric i que només pot ser entesa com una mostra d'amor a la societat destinatària.

I així arribem al compromís continuat amb la seua ciutat d'adopció, Gandia, on ha exercit repetidament, sense queixar-se, des de conferenciant divulgatiu de reconeguda amenitat a guia turístic de visitants il.lustres, a banda del seu treball docent desenvolupat primer en l'Institut Maria Enríquez, figura històrica que ha reivindicat permanentment, i ara en l'Escola Politècnica Superior de Gandia com a professor titular. A més del seu treball constant en el Centre d'Estudis i Investigacions Comarcals Alfons el Vell, creat per l'Ajuntament com organisme autònom de caràcter cultural, que ha procurat combinar en els seus vint-i-vuit anys de vida el rigor científic, l'austeritat pressupostària i la utilitat social en les seues activitats i publicacions. Santiago en fou membre fundador i ha pertangut al Centre ininterrompudament, quasi sempre en el Consell Executiu, a més dels vuit anys que exercí de vicedirector. Amb una quotidianitat i una naturalitat insòlites i una disponibilitat i una accessibilitat permanents hi ha realitzat l'esforç generós de llegir i valorar originals; dirigir la investigació de becaris; orientar treballs en procés d'edició; promoure regularment activitats com cicles de conferències i publicacions...

En unes recents declaracions afirmà que el llibre que presentem era un regal que volia fer al Centre Alfons el Vell. I efectivament constitueix un honor per a la institució i per al prestigi, amplitud i solvència del seu catàleg de publicacions, perquè el llibre es convertirà sens dubte en un volum de referència ineludible en la historiografia borgiana, però considerem que l'obsequi va dirigit especialment a la societat gandiana i valenciana en general perquè són la història, la cultura i el patrimoni allò que dota de personalitat les societats i les fa obrir-se al futur de civisme, qualitat de vida i vertebració social. I esta afirmació es fa més necessària en temps de crisi, on l'educació, la cultura i el saber no constituïxen una despesa supèrflua, com podien considerar alguns gestors miops, sinó una inversió estratègica de futur.

I per tal d'acréixer la significació de l'acte que hui celebrem, podem parar atenció en el marc on se celebra, que sovint és qualificat d'esplèndid, emblemàtic o incomparable. Nosaltres, defugint la solemnitat, direm simplement que és absolutament apropiat. Com si les pintures del pare Martín Coronas, amb passatges rellevants de la vida del sant duc o el retrat d'Andrés de Oviedo, el primer rector de la universitat de Gandia, estigueren fets expressament per a il·lustrar la biografia que hui presentem, en una sala que el mateix Francesc de Borja dissenyà com ara la contemplem, on podem veure els seus blasons nobiliaris i les nombroses dobles corones de l'enteixinat, que utilitzà el seu besavi Alexandre VI per a la seua coronació papal i que els seus fills adoptaren com a distintiu propi, uns antecedents que sant Francesc sempre considerà irrenunciables; i a ell mateix que ens mira, sense abandonar la seriositat, però potser interiorment content, vestit amb l'hàbit de cavaller de Santiago i recordant-nos el lema que circumda la sala, on convida a esforçar-se noblement per a assolir el premi, just el camí que Santiago ha seguit per a bastir una obra veritablement important i reeixida que el fa plenament mereixedor d'un guardó que sens dubte preferirà compartir amb els seus lectors. .

En el passatge del text de Dionisio Vázquez on relata la fundació del col·legi-universitat de Gandia per part de sant Francesc, explica que, per proveir-lo de llibreria, el duc va saber que havia arribat a Alger un vaixell de turcs amb una gran quantitat de llibres de Flandes i França que havien pres en la mar. I va enviar a Alger a comprar-los tots perquè la universitat posseïra una biblioteca de totes les facultats que feien servir els jesuïtes en els seus estudis.

Un amor als llibres i a la ciutat que segles després compartim amb sant Francesc. Esperem que el CEIC Alfons el Vell pugua seguir publicant-ne molts més en benefici de la societat i de la cultura.